

ПРЕГЛЕДИ

Д-р Светла Бонева

КЛАСИФИКАЦИЯ НА ОСНОВНИТЕ ИКОНОМИЧЕСКИ РАЗХОДИ И ПОЛЗИ ОТ РАЗШИРЯВАНЕТО НА ЕС

Дадена е класификация на основните икономически разходи и ползи за България, страните от Централна и Източна Европа (СЦИЕ) и Европейския Съюз (ЕС), които настъпват в процеса на разширяването на съюза според времевия хоризонт (краткосрочен или дългосрочен), характера (икономически, политически или социален) и бенефициентите (държави, групи от обществото, фирми, лица). Представени са най-осезаемите разходи на макро- и микроравнище за старите и новите членове на разширения ЕС.

JEL: F15, F20

Присъединяването на СЦИЕ към ЕС се откроява като съществен приоритет във външната и вътрешната им политика. То е стимул за икономически растеж, успешно приключване на структурната реформа и подобряване на глобалната конкурентоспособност на източноевропейските икономики и икономиката на разширения ЕС.

Едва ли някой в наши дни възприема ЕС само като обикновена икономическа интеграционна структура. Той е много повече от един голям общ пазар. Епохалното източно разширяване на Съюза се нуждае от дефиниране, систематизиране и реален икономически анализ на разходите и ползите за новите и старите членове, които настъпват в резултат от него. Наличието на такъв анализ би направило безпочвени опитите последствията от разширяването да бъдат представени едностранчиво в розови или черни краски. В по-общия контекст на грандиозния проект за обединяването на Европа подобен анализ е фактор, предотвратяващ неуспеха на този проект. Липсата на ясен и открит отговор на тези въпроси обаче създава предпоставки евроеуфорията, обзела СЦИЕ, да се превърне в европесимизъм.

ЕС е най-развитата интеграционна структура в света и се радва на широк изследователски интерес. В исторически план най-важните макроаспекти на последиците от участието на една държава в процесите на международната икономическа интеграция са поставени доста преди изследванията на ефектите от евроинтеграцията. Пионер в теоретизирането на разходите и ползите от участието на една страна в международната икономическа интеграция е Дж. Вайнер. Стъпвайки върху теоретичните основи на международната търговия, които сам систематизира в "Studies in the Theory of International Trade" (1937 г.), той е първият учен, който анализира изгодите и неизгодите от създаването на митнически съюз в "The Customs Union Issue" (Carnegie Endowment, 1950). Посоченият труд става основа за множество изследвания на разходите и ползите от участието на дадена

страна в най-елементарната, но единствено налична по това време форма на международна икономическа интеграция - митническият съюз.

Джеймс Едуард Мийд работи върху теорията на международната икономика и нейната роля във формирането на икономическата политика. Неговите изследвания "Търговия и благосъстояние" (1955 г.), "Геометрия на международната търговия" (1952 г.) и "Теория на митническите съюзи" (1968 г.) предшестват най-значимия му двутомен труд "Теория на международната икономическа политика", за който в съавторство с Бертил Олин през 1977 г. получават Нобелова награда. Теорията се обогатява и с изследванията на второто най-добро решение от Ричард Липси и Келвин Ланкастер в "The General Theory of the Second best" (1956 г.).

Десетилетия наред теорията на международната икономическа интеграция¹ се обогатява от възгледите на трите основни школи в икономиката - либералната, кейнсианската и структурната. Най-общо либералите² разбират интеграцията като "премахване на дискриминацията" в международната търговия и симпатизират силно на възможностите на пазарната конкуренция, а кейнсианците³ - като "регулиране на международните икономически отношения (МИО)". По принцип либералната школа надценява възможностите на пазарната конкуренция, а кейнсианската - ролята на институциите и съгласуваната политика. Развитието на интеграцията на практика съчетава елементи на идеите на двете школи. Структурната школа⁴ възприема методологията на институционалната школа в икономическата теория и смята, че международната икономическа интеграция (МИИ) излиза извън рамките на пазара и обхваща политиката, социалната сфера, регулирането на политическите отношения и междуправителствените отношения.

Съществен принос в изследването на разходите и ползите, които съпътстват включването на една страна в дадена икономическа интеграционна структура, имат колективите на Виенския институт за сравнителни изследвания (WIIW) и лондонският Център за изследване на икономическата политика (CEPR). Авторите от ВИСИ (Ш. Рихтер, Фр. Бройс, М. Ландесман, В. Глигоров, В. Орловски)⁵ фокусират своя изследователски интерес върху ефектите за СЦИЕ от

¹ Въпросът е разгледан обстойно от *Маринов В. и кол.* Европейска икономическа интеграция. С., УИ "Стопанство", 2001.

² Класиците либерали В. Рьопке, М. Але, А. Предьол, Ж. Рюе, А. Мюлер-Армак и неолибералите Б. Балаша, Г. Хаберлер, Ф. Махлуп, А. Ерхард, Т. Сцитовски, К. Майер.

³ Я. Тинберген, Д. Пиндър, А. Филип, М. Бие, Р. Санвалд, И. Щолер, Х. Китакура.

⁴ Ф. Перу, А. Маршал, Г. Мюрдал, П. Уайлс, П. Стрийтън.

⁵ *Majcen, B.* Measurement of Costs and Benefits of Accession to the EU for Selected CEECs. WIIW, Country Report: Slovenia, N 256, May 1999; *Kawecka-Wurzykowska, E.* Measurement of Costs and Benefits of Accession to the European Union for Selected CEECs. WIIW, Country Report: Poland <http://www.wiwi.ac.at>; *Hunya, G.* Integration of CEEC Manufacturing into European Corporate Structures. WIIW, Via Direct Investment. N 245, May 1998; *Hunya, G.* International Competitiveness Impacts of FDI in CEECs. WIIW, August 2000, N 268; *Burgstaller, J. and M. Landesmann.* Trade Performance of East European Producers on EU Markets: an Assessment of Product Quality. WIIW, April 1999, N 255; *Mortensen, J. and S. Richter.* Measurement of Costs and Benefits of Accession to

интеграцията им в ЕС с помощта на арсенала от иконометрични модели, вече апробирани при изследване на ефектите от източното разширяване върху икономиките на ЕС-15 в началото на 90-те години от Х. Флам, Кр. Кьойшних, В. Кьолер. Техният инструментариум за оценка на разходите и ползите от разширяването включва няколко вида иконометрични модели,⁶ подходящи за оценка на различни аспекти на тези разходи и ползи. Втората група учени, (Р. Балдуин, Ф. Франкоа, Р. Порт)⁷ остават предимно в сферата на качествения анализ, систематизират разходите и ползите от разширяването и анализират отделни техни съществени аспекти.

Съществуват много опити за класификация на етапите в развитието на интеграционните общности и в частност на ЕС (Г. Хаберлер, Г. Дикхойер, Б. Балаша, Дж. Пелкманс и др.). Наблюденията върху развитието на ЕИО дават началото на много съвременни теории, сред които за проконкурентния ефект от МИИ (проконкурентния ефект на Венабълс-Смит, 1992 г.), теорията на Кругман-Венабълс за концентрацията на икономическата дейност и локационните ефекти от интеграцията (1989 г.) и най-новата теория за отворената интеграция. Въпреки многото анализи на отделни разходи и ползи от разширяването за определени засегнати страни – микро- или макросубекти от новите или старите държави на разширения съюз, цялостна класификация на разходите и ползите от разширяването на ЕС липсва. Разбира се, такава абсолютно пълна класификация е невъзможно да бъде направена. Всяка класификация в областта на хуманитарните науки е сама по себе си непълна, а съществено ограничение в случая е и изключително

the European Union for Selected Countries of Central and Eastern Europe. WIIW, January 2000, N 263; *Poschl, J. et al.* Transition Countries Clamber Aboard the Business Boom in Western Europe. WIIW, February 2000, N 264; *Podkaminer, L.* Inflationary Consequences of the Equalization of Prices of Tradable Goods. WIIW, <http://www.wiiw.ac.at>; *Adamovicz, M.* The Competitiveness of Farming in the Czech Republic, Poland and Italy and Implications for EU Enlargement. WIIW, Warsaw, January 2000 <http://www.wiiw.ac.at>; *Stravec, M. et al.* Models Used and to be Used in Costs and Benefit Evaluations of the European Union's Eastern Enlargement. WIIW, June 1999 <http://www.wiiw.ac.at>; *Landesmann, M.* Structural Change in Transition Economies, 1989 to 1999. WIIW, September 2000, N 269; *Richter, S. et al.* EU Eastern Enlargement: Challenge and Opportunity. WIIW, July 1998, N 249; *Richter, S.* EU Eastern Enlargement. The Case of the Former 'second-wave' Applicant Countries. WIIW, September 2000, N 270; *Szemler, T.* Measurement of Costs and Benefits of Accession to the European Union for Selected CEECs. WIIW, Country Report for Hungary, 1999 <http://www.wiiw.ac.at>; *Barta, V.* Measurement of Costs and Benefits of Accession to the European Union for Selected CEECs. WIIW, Country Report for the Czech Republic <http://www.wiiw.ac.at>; *Gligorov, V.* Delaying Integration. The Impact of EU Eastern Enlargement on Individual CEECs not Acceding or Acceding only Later. WIIW, July 2000, N 267; *Lukas, Z., J. Poschl.* The Competitiveness of Farming in the Czech Republic, Poland and Italy and Implications for EU Enlargement. WIIW <http://www.wiiw.ac.at>

⁶ Това са моделите на общото равновесие, макроикономическите (регресионни) модели, секторните модели и моделите за оптималната валутна зона. Те са подробно разгледани в *Бонева, С.* Инструментарии за оценка на разходите и ползите от разширяването на ЕС на Изток. - Икономическа мисъл, 2003, N 4, с. 79-108.

⁷ *Baldwin E. R., J. F. Francois and R. Portes.* The costs and benefits of eastern enlargement: the impact on the EU and Central Europe. - Economic Policy, April, 1997, N 24.

динамичният характер на самите обекти на класификацията (разходи и ползи). Класификацията е направена при следните ограничения:

- *По отношение на темпоралния обхват.* Проявата на основните икономически разходи и ползи за България и СЦИЕ започва в средносрочен период преди датата на присъединяването успоредно с процедурите по асоцииране. Фактическият носител на тези разходи и ползи е външната търговия по линията на нейната либерализация и продължава в дългосрочен период след тази дата посредством статичните и динамичните ефекти от участието в Общия пазар и тяхното въздействие върху икономическия растеж. Конкретният времеви период на класификацията се налага от характера на нейния предмет и обхваща *периода, в който проблемът стои на дневен ред – 90-те години на ХХ - началото на ХХI век.*

Изключително динамичният характер на част от разходите и ползите във времето е основното затруднение за тяхното конкретно остойностяване.

- *По отношение на равнището на класификацията* анализът посочва *макроикономическите и микроикономическите аспекти* на разходите и ползите от присъединяването на България и СЦИЕ към ЕС и съответните разходи и ползи за старите членове на Съюза.

- *По отношение на обхвата* класификацията се ограничава преди всичко до *икономическите* разходи и ползи. Политическите и социалните ползи са посочени в ограничена степен, доколкото водят до икономически такива.

Обхванати са само ключовите преки икономически разходи и ползи в процеса на присъединяването на СЦИЕ към ЕС. Паралелно с тях съществуват и редица индиректни такива, които не са обект на тази разработка.

Конкретните ползи от разширяването далеч надскачат сферата на икономиката и водят до засилване позициите на разширения ЕС в световната дипломация, утвърждаването му като значим политически и икономически блок, зона на социален просперитет и културно средище. Разширяването води и до съществени загуби за част от старите членове - на влияние, лоби, гласове в европейските институции, структурна помощ, поражения върху трудовите пазари и социално осигурителните системи. Поради тяхната многоаспектност *посочените разходи и ползи не са разгледани обстойно в класификацията, а са засегнати само конкретни техни аспекти, релевантни за икономическите ефекти.*

По същество всяка класификация в хуманитарните науки е обречена на непълнота. Това важи във висока степен и за класифицирането на динамично променящите се във времето елементи на предложената класификация – разходите и ползите, съпътстващи източното разширяване на ЕС. Основното затруднение по отношение на тяхното правилно класифициране и на факторите, които ги предизвикват (вж. таблицата) произтича от това, че разходите, които СЦИЕ ще понесат в процеса на присъединяването¹ са важна предпоставка за появата и развитието на ползите от присъединяването за тях в дългосрочен период.

Таблица

Класификация на основните разходи и ползи за България, СЦИЕ и ЕС при разширяването на ЕС

Разходи и ползи за ЕС-15 (старите членове на ЕС)		Разходи и ползи за СЦИЕ (новите членове на ЕС)	
РАЗХОДИ	ПОЛЗИ	РАЗХОДИ	ПОЛЗИ
А С дългосрочен характер			
1. Икономически			
1.1. За бизнеса на микроравнище			
<p>♦ Трудовоинтензивните производства ще работят в условия на по-голяма конкуренция след разширяването. Фирмите, произвеждащи при най-високи стойности на показателя "разходи за единица труд", са застрашени от фалит. Все пак цялостният дял на трудовоинтензивните производства като цяло е скромнен за ЕС-15.</p> <p>♦ Регионите от ЕС-15, граничещи с новите членове, ще имат повече неудобства от вътрешните региони (the problem of commuting) при:</p> <ul style="list-style-type: none"> - сферата на услугите, при които трудовите ресурси са много мобилни (фризьорски, ремонтни, строителни и др.). При тях цената на труда в ЕС-15 (съответно цената на предоставените услуги) е пряко подбита от идващата от Изток работна сила; 	<p>♦ Експортните възможности за фирмите от ЕС-15 нарастват. Основните фактори, формиращи необходимостта от засилен внос на инвестиционни стоки в СЦИЕ, са:</p> <ul style="list-style-type: none"> - високият икономически растеж на новите членове; - тяхната нарастваща покупателна способност; - прилагането на европейското законодателство, особено в екологията, енергетиката и индустриалната политика; - необходимостта от модернизация на промишлените предприятия; <p>♦ Стабилната и позната регулативна рамка и стандарти в СЦИЕ понижават риска за фирмите от ЕС-15 при всички форми на външно-икономическа дейност и износ на капитали към новите членове. СЦИЕ се превръщат в изключително изгодна, позната и сигурна дестинация за</p>	<p>♦ Фирмите ще понесат неизбежни разходи и преди, и след разширяването поради:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ограничените си възможности за възприемане стандартите и практиките на ЕВП. Те трябва да платят "цената на европеизацията" – възможни са фирмени фалити в резултат от засилената външна конкуренция, - неспособността да се изпълняват високите стандарти и последващата пониска фирмена конкурентоспособност. Колкото по-изостанала е една страна, толкова по-висока е цената на европеизацията, - неотчитане (подценяване) на рисковете от повишаване на безработицата в някои сектори; - слабите умения за работа с небанково финансиране (на всички управленски равнища), поради 	<p>♦ Достъп до ЕВП, където стоки с произход от СЦИЕ се предлагат на платежоспособните западноевропейски потребители. Това е първата и най-осезаемата пряка полза за СЦИЕ, а резултатите от нея се усещат по линия на либерализацията на взаимната търговия още преди фактическото членство, непосредствено след влизането в сила на европейските споразумения за асоцииране (ЕСА). За съжаление България не успя да усвои в максимална степен възможностите, които разкри пред страната ни ЕСА. Най-голяма полза от тях извлякоха страните от Вишеградската четворка.</p> <p>♦ Поемането на разходите по присъединяването от фирмите на микроравнище ще доведе до някои ползи, които ще се развият в дългосрочен</p>

Класификация на основните икономически разходи и ползи от разширяването на ЕС

<p>- заетите в ЕС-15, които живеят (потребяват преобладаващата част от своя доход) в по-евтините съседни региони на новите членове. В случай, че съответните райони на ЕС-15 са гъсто населени или имат трудности, тяхното икономическо състояние се влошава.</p>	<p>осъществяване на инвестиции с произход старите-членки на ЕС.</p>	<p>което фирмите не са в състояние да разработят качествени предложения за проекти. Фирмите постепенно осъзнават важноста да се управлява проектен цикъл. ЕК също осъзнава все още ограничения капацитет на България за усвояване на еврофондове – сумите по финансовата рамка за 2007 – 2009 г. не са разпределени равномерно, а нарастват във времето. Според ЕК способността да усвояваме еврофондовете ще нараства постепенно във времето. ⇒ Фирмените разходи в предприєдинителния период и след разширяването са хетерогенна група и засягат всички отрасли. Те са вид разходи за приспособяване (adjustment costs) и по-конкретно - за фирмено реструктуриране с оглед успешното функциониране в ЕВП и специфичните форми на субсидиране (например чрез ОССП) в ЕС.</p>	<p>период – скритата заетост ще се понижи, ресурсите, останали свободни, ще се пренасочат към дейности, в които са по-ефективни. Това води до повишаване на конкурентоспособността на фирмите, нарастване на експортните им възможности и ръст в заетостта. ⇒ Разходите, които фирмите от СЦИЕ ще понесат при присъединяването на микроравнище, са важна предпоставка за появата и развитието на ползите от присъединяването за тях в дългосрочен период.</p>
<p>1.2 На макроравнище</p>			
<p>◆ Ефектът от присъединяването ще бъде отрицателен за секторите със стагниращ износ и</p>	<p>◆ Осъществяване на динамичните ефекти от интеграцията. ◆ <i>Разрастване на ЕВП</i> до близо 500 млн. потребители,</p>	<p>◆ Неизбежно отваряне на икономиките на СЦИЕ към голям брой трети страни (ЕС поддържа преференциален търговски</p>	<p><i>Макроикономическите ползи</i> водят до две групи ефекти, свързани с премахването на търговските бариери:</p>

<p>тези, за които стоките от национално производство се заместват с вносни. Тези сектори няма да имат принос за икономическия растеж и заетостта в ЕС-15 след разширяването, защото взаимната търговия между ЕС и СЦИЕ е вече почти изцяло либерализирана. Всички СЦИЕ имат отрицателно търговско салдо в търговията с ЕС -15. Щом посочените сектори са се очертали като губещи при това положение, едва ли в условията на нараснала конкуренция при разширяването на ЕВП ги очаква растеж.</p> <p>◆ Отмяната на тарифните и нетарифните търговски бариери в резултат от либерализацията на търговията води до загуба на постъпления за националния бюджет на старите</p>	<p>съпроводено с нарастване на потенциалните пазари на стоки с произход от ЕС-15. Последните имат траен излишък по търговското си салдо със СЦИЕ, което означава, че нарастването на взаимната търговия в ЕВП води до:</p> <ul style="list-style-type: none"> - увеличаване на пазарите на стоки с произход от ЕС-15 в СЦИЕ; - повишаване на заетостта в ЕС-15; - стимулиране на икономическия растеж в ЕС-15. <p>◆ Разрастване на зоната на влияние на еврото и потенциално разрастване на самата еврозона в дългосрочен период.</p> <p>◆ Разширяването ще облекчи процеса на реструктуриране на икономиките на старите-членове на ЕС чрез концентрация в СЦИЕ на неизгодните за тях производства.</p> <p>◆ Ръстът на цените в ЕС-15 ще бъде задържан поради вноса на относително по-евтини стоки от СЦИЕ.</p> <p>◆ Разширяването е изключително изгодна</p>	<p>режим с над 100 страни);</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ адаптиране на бизнес-средата към практиките на ЕВП; ◆ възможен ръст на структурната безработица след присъединяването (при силната конкуренция и недостатъчна готовност за стандартите на ЕВП); ◆ възможен спад на реалните доходи и БВП поради шока от включването в ЕВП; ◆ премахване на митата и другите ограничения при търговската либерализация; ◆ умерена инфлация в СЦИЕ след присъединяването в резултат от разликата в ценовото равнище между старите и новите членове: <ul style="list-style-type: none"> - повишаване цените на стоките, произведени от естествените монополи. Това ще повиши производствените разходи, а оттам и цените на стоките и услугите за крайно потребление; - повишаването на ценовото равнище на потребителските стоки в СЦИЕ в 	<p>1) алокативни; 2) ефекти на натрупването.</p> <p><i>Алокативните</i> проследяват как интеграцията влияе върху ефективността на икономиката. Според Baldwin⁹ и Breuss¹⁰ те са:</p> <p>а) ефекти в условия на съвършена конкуренция:</p> <ul style="list-style-type: none"> - промени в обемите на външотърговския обмен ("създаване на търговия"); - промени в цените при международната търговия ("отклоняване на търговия"); - търговски ренти – приходите, породени от разликите между ниските цени на стоките в момента, когато пресичат границата, и по-високите им продажни цени в страната. <p>б) ефекти в условия на несъвършена конкуренция:</p> <ul style="list-style-type: none"> - излишък на потребителя; - повишаване разнообразието на предлагания стокос асортимент; - ефекти на мащаба <p>в) ефекти в условията на пълна пазарна</p>
--	--	--	---

⁸ Osterreichische Nationalbank: Osterweiterung der EU. *Breuss, F. and F. Schebeck*. Costs and Benefits of EU's Eastern Enlargement for Austria. - Austrian Economic Quarterly, 1999, 4, 43-54.

⁹ *Baldwin E. R., J. F. Francois and R. Portes*. The costs and benefits of eastern enlargement: the impact on the EU and central Europe. - Economic Policy, April, 1997, N 24.

¹⁰ Breuss F., Economic Evaluation of EU Enlargement on EU Incumbents, WIIW 25 Years Anniversary Conference "Shaping the New Europe: Challenges of EU Eastern Enlargement- East and West European Perspectives", Vienna, 11 to 13 November 1998.

Класификация на основните икономически разходи и ползи от разширяването на ЕС

<p>членки на ЕС. Все пак тези загуби са много по-малки от ползите от търговската либерализация и динамичните ефекти, за чието развитие допринася тя в процеса на задълбочаване на европейската икономическа интеграция.</p>	<p>инвестиция за ЕС. Срещу минималната "цена" от 0.2% от годишния БНП на ЕС-15 (колкото са разходите за източното разширяване според годишния бюджет на ЕС за текущия бюджетен период) се очаква еднократното нарастване в резултат от разширяването с 0.8% средно за ЕС (за някои страни процентът е значителен: Австрия – 1.5%⁸).</p>	<p>момента е (и непосредствено след разширяването ще бъде) изпреварващо спрямо нарастването на заплащането на труда. При това положение е възможно всеки ръст в доходите да бъде съпроводен от повишаване на ценовото равнище; - нарастването на ПЧИ в СЦИЕ осигурява работни места, безработицата намалява, а съвкупното търсене се увеличава, но нарастването на доходите стимулира инфлацията, а притокът на капитали от чужбина в размер над 5-6% от БВП усложнява макроикономическото управление на всяка страна и може да бъде фактор за поява на инфлационни процеси.</p> <p>В момента България изпитва недостиг на ПЧИ, който заедно с отрицателното външно-търговско салдо допринася за дефицита на текущата сметка на платежния баланс. Силно надцененият фиксиран валутен курс за-държа износа и стимулира вноса. Това е цената на финансовата стабилност, а фиксираният валутен курс все повече се превръща в бремене за националната икономика.</p>	<p>интеграция – благосъстоянието на потребителите в ЕВП нараства, защото ТНК не могат да водят сегментирана ценова стратегия.</p> <p><i>Ефектите на натрупване</i> отразяват увеличението на наличния натрупан капитал в резултат от промяната на икономическото обкръжение. Те влияят по-силно върху националния доход от алокативните, при които разликите в ефективността на използваните ресурси в различните сектори на икономиката е по-малка.</p> <p><i>Ефектите на въздействие на входящите парични потоци от предприемаческото финансиране</i> трябва правилно да се управляват и оценят чрез управлението на процеса на <i>евро-мултипликация</i>. Тя може да бъде хоризонтална и вертикална, а евро-мултипликаторът – доходен, транзакционен и на заетостта.</p> <p>⇒ Ефективното използване на предприемаческото финансиране е важна предпоставка за постигане целите на националната макрополитика.</p>
---	--	--	--

1.3 За потребителите			
<p>♦ В резултат от силната конкурентна борба някои фирми в ЕС ще преустановят дейността си. Това ще доведе до изчезване на някои марки или специфични продукти от дистрибуторската мрежа и заместването им с други, което може да предизвика дискомфорт у потребителите поради необходимостта да се преориентират към консумация на други марки.</p>	<p>♦ <i>Нарастването на конкуренцията между фирмите на пазара е пряката полза за потребителите.</i> Увеличаването на техния брой води до <i>нарастване на асортимента</i> от стоки, а може да доведе и до <i>известно понижаване на цените им.</i></p>	<p>♦ <i>Разликата в ценовите равнища на потребителските стоки и на стоките, произведени от естествените монополи, ще се стопи след разширяването.</i> <i>Ценовото равнище в СЦИЕ ще се повиши до това в Западна Европа.</i> Това е в пряк ущърб на потребителите, тъй като конвергенцията между ценовите равнища на старите и новите членове е по-голяма и по-бърза от тази между доходите.</p>	<p>♦ <i>Конкуренцията между фирмите расте.</i> Нарастването на броя им води до увеличаване на стоковия асортимент, възможно е и слабо понижаване на стоковите цени.</p> <p>♦ Пазарното влияние на монополите и олигополите отслабва.</p> <p>♦ По-добро качество на живот след приemanето на европейските стандарти и регламенти в областта на общите политики.</p> <p>♦ Възприемане на подобри практики при обслужването на клиентите; достъп до стоки и услуги с по-високо качество.</p> <p>♦ За много стоки пазарът преди присъединяването към ЕВП е пазар на производителя, след това се превръща в пазар на потребителя.</p>
1.4 Бюджетни разходи и ползи			
<p>♦ Някои ЕС-15, които преди разширяването са нетни бенефициенти на средства от бюджета на ЕС, ще се превърнат в нетни вносители след разширяването (всички нови членове на ЕС с изключение на Словения и Кипър са победни от най-бедните членове на ЕС-15)</p> <p>♦ <i>Неизбежно нарастване на разходите от</i></p>	<p>♦ Бюджетните разходи за СЦИЕ са:</p> <ul style="list-style-type: none"> - вноски в бюджета на ЕС (те са по-малки от вземанията от бюджета до изравняване на тяхното икономическо развитие с минималното за ЕС-25); - бюджетните разходи на националните бюджети за съфинансиране на проектите по програмите на ЕС. Така разширяването води до 	<p>♦ Това са най-осезаемите нетни ползи с финансово изражение (нетни входящи парични потоци) за СЦИЕ в предприсъединителния период и след разширяването. Разликите между вноските на една страна в бюджета на ЕС и нейните приходи от този бюджет форми-рат нейните <i>нетни бюджетни</i></p>	

Класификация на основните икономически разходи и ползи от разширяването на ЕС

<p>бюджета на ЕС за СЦИЕ (разходи за регионалната и структурната политика и селското стопанство).</p>		<p>по-големи разходи за националния бюджет, но без него голяма част от публичните проекти в много области (инфраструктура, укрепване на административния капацитет и др.) въобще няма да могат да се осъществят поради ограничените възможности на националните бюджети. Финансовата рамка 2007-2009 г. следва принципа на постепенно нарастване на средствата, които ще получим от бюджета на ЕС. Следователно <i>средства-та за съфинансиране</i> (от националния бюджет) <i>също ще нарастват постепенно</i>. След присъединяването те <i>ще бъдат значителни за разходната част на държавния бюджет</i>.</p>	<p><i>ползи</i>. За държавите на макро-равнище този ресурс може да се разглежда като безвъзмездна външна помощ. За конкретните бенефициенти на микроравнище обаче ресурсът не е безвъзмезден - те съфинансират част от стойността на проектите. Предназначението на еврофондовете е да служат като катализатор за съфинансиране на различни проекти и не да заместят, а само да допълнят националните усилия на държавите – бенефициенти по финансирането на определени дейности. Въпреки че предприєдинителната помощ от бюджета на ЕС е безвъзмездна, усвояемостта ѝ невинаги е висока.</p>
<p>1.5. Социални и засягащи трудовия пазар разходи и ползи</p>			
<p><i>1.5.1. По отношение на заетите лица</i></p>			
<p>◆ Част от нискоквалифицираните и слабоплатените работници от ЕС-15 в резултат от свободата на движение на трудовите ресурси ще загубят работните си места или ще работят при по-малко заплащане след разширяването (в световен мащаб големите миграционни потоци от трудови ресурси се състоят</p>	<p>◆ Възможностите за висококвалифицираните работници (родени в ЕС и СЦИЕ) нарастват с разрастването на ЕВП. При изострящата се конкуренция помежду им те непрекъснато повишават квалификацията си (при която вероятността да останат незаети е малка). ◆ Притокът на работна сила от СЦИЕ понижава структурното несъответствие</p>	<p>◆ Групата на "относително губещите" (relative losers) обхваща лицата, за които растежът на техните доходи в резултат от разширяването е по-малък от средния растеж на доходите на заетите в новите страни членки на ЕС.</p>	<p>◆ Постепенно повишаване на доходите (както на ниско-, така и на висококвалифицираните работници). ◆ Понижаване на безработицата, от една страна, поради разрастването на ЕВП, а от друга, в резултат от това, че след разширяването част от трудовите ресурси ще се преместят в старите членове на ЕС.</p>

предимно от нискоквалифицирани работници).	(напрежение) и за непрестижния, и за висококвалифицирания труд.		
1.5.2. В странови аспект			
♦ Потенциален риск от увеличаване равнището на безработица в случай, че настъпят проблеми в икономиките на старите членове на ЕС.	♦ След разширяването старите членове на ЕС е привлекат част от най-висококвалифицираните работници от СЦИЕ чрез високите доходи и по-добрите условия на труд и живот, с които разполагат. ♦ В резултат от динамичните ефекти от ЕИИ разширяването ще доведе до създаване на заетост, повишаване производителността на труда и качеството на човешките ресурси във всички страни от разширения ЕС.	♦ СЦИЕ ще се лишат от част от най-висококвалифицираните си работници, защото не могат да им предложат високо заплащане и добри условия на труд. ♦ Възможна поява на структурна безработица в СЦИЕ след присъединяването в резултат от засилената конкуренция и недостатъчна готовност за участие в ЕВП.	♦ Политиката по доходите и социалната политика в условията на членство в ЕС ще доведат до постепенно изравняване на жизнения стандарт, доходите и капацитета на трудовите ресурси в новите членове до средното за ЕС равнище. ♦ Постепенно повишаване производителността на труда в СЦИЕ и понижаване на показателя "разходи за единица труд" до средното за ЕС равнище. ♦ Динамичните ефекти на ЕВП водят до създаване на заетост, повишаване производителността на труда и качеството на човешките ресурси.
1.6. За обществото като цяло			
♦ По-добро качество и стандарт на живот в разширения ЕС. Обществото ще повиши своята политическа и езикова култура в резултат от възприемането на европейските стандарти и регламенти в областта на всички общи политики на ЕС.			
2. Политически			
♦ Понижава се политическата хомогенност в ЕС. ♦ Намалява възможността за управляемост на ЕС поради нарастващата възможност за формиране на вътрешно-общностни коалиции и	♦ Геостратегически предимства. ♦ Увеличаване на географския обхват и степента на международната и вътрешната сигурност; ♦ Увеличаване зоната на политическо влияние.	♦ С факта на самото си членство в ЕС СЦИЕ загубват част от суверенитета си в много области. Тези разходи обхващат възможността за контрол върху икономическата политика и върху самата политическа	♦ Подкрепа и утвърждаване на демократичните промени; ♦ Повишаване равнището на вътрешната и международната сигурност в СЦИЕ; ♦ Геостратегически предимства: приобщаване към регион с

⁹ Rosati, D. K. The Impact of the EU Enlargement on Economic Disparities in Central and Eastern Europe. Paper prepared for the Central European Initiative and United Nations Economic Commission for Europe, 1999.

Класификация на основните икономически разходи и ползи от разширяването на ЕС

<p>потенциални конфликти между "големи и малки" и "бедни и богати" страни.</p> <p>◆ Разширяването изисква реформи в общностните политики и институции. Макар и готови да поемат понататъшното ограничаване на суверенитета си в много области, опасността от санкции (глоби, "мъмрене" и др., както е предписано, напр. в Пакта за стабилност и растеж, при отклоняване на икономическата политика на страните членки от неговите рамки), е политически разход за ЕС-15.</p>	<p><i>Политическите ползи</i> са най-слабо осезаемите ефекти от разширяването, но последиците от тях са съдбоносни. Rosati⁹ ги класифицира в групите:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Международна сигурност. 2. Вътрешна сигурност. 3. Подкрепа за демократичното общество. 4. Геостратегически предимства. <p>⇒ Колкото е по-висока политическата стабилност, толкова по-добри са условията и предпоставките за устойчив растеж и повишаване на благосъстоянието. Тези условия са пряко свързани с атрактивността на всяка страна за ПЧИ.</p>	<p>система и политически процес.</p> <p>◆ Въпреки принципа на равнопоставеност по-малките нови членове ще имат по-малка преговорна сила (bargaining power) и трудно ще бъдат в състояние да лобират за налагане на решение в своя полза.</p> <p>◆ Ограничаване на възможността за провеждане на гъвкава политика (спрямо различни страни или групи страни). СЦИЕ ще бъдат част от общата политика в областта на външните отношения и сигурността.</p>	<p>утвърдена политическа стабилност.</p> <p>◆ Високата политическа стабилност е условие за устойчив иконом. Растеж, ръст на благосъстоянието и повишаване атрактивността за ПЧИ.</p> <p>◆ СЦИЕ участват в процеса на вземане на решения в ЕС – най-осезаемата политическа полза;</p> <p>◆ Укрепване на вътрешния правен ред.</p> <p>◆ Ограничаване на корупцията и подобряване на държавната администрация.</p> <p>◆ Повишаване гаранциите за гражданските права и свободи.</p> <p>◆ Обществото ще повиши своята политическа култура.</p> <p>⇒ Политическите ползи от присъединяването са важна предпоставка за развитието на икономически ползи в дългосрочен период.</p>
<p>3. Културни</p>			
<p>Разширяването ще доведе до културна и езикова диверсификация, а не до културна асимилация на новите членове.</p>			
<p>Б. С краткосрочен характер</p>			
<p>◆ Загубите от премахване на мита и другите търговски ограничения в резултат от либерализацията на търговията водят до загуби за националния бюджет. Тези загуби обаче са много по-малки от ползите от търговската либерализация.</p>	<p>◆ Голяма част от ползите, които ще настъпят за ЕС в резултат от присъединяването в дългосрочен период, се задействат още в краткосрочен период след самото присъединяване. Някои ползи, например тези по линия на</p>	<p>◆ <i>Разходите за приспособяване (adjustment costs)</i> са най-съществените разходи в кратко- и средносрочен период след разширяването. Те са хетерогенни, обхващат фирменото реструктуриране, структурната реформа и цялостното преустройство на икономиката, реструк-</p>	<p>◆ Голяма част от ползите, които ще настъпят за СЦИЕ в резултат от присъединяването в дългосрочен период, се задействат още в краткосрочен период след самото присъединяване. Някои ползи, например тези по линия на търговската либерализация, се усвояват още в пред-</p>

	търговската либерализация, се усвояват още в предприединителния период.	турирането на равнище отрасли, промяната на съществуващите институции и създаването на нови, цялостното институционално изграждане в контекста на ЕС, формиране на нов правен ред, промяна в поведението на икономическите единици и др. Имат негативен ефект върху благосъстоянието на засегнатите лица в краткосрочен период, но поемането им носи ползи в дългосрочен период. ◆ Загубите от премахване на ограниченията при либерализацията на търговията водят до загуби за националния бюджет. Тези загуби обаче са много по-малки от ползите от търговската либерализация.	присъединителния период.
--	---	---	--------------------------

Основните изводи по отношение на разгледаните в класификацията ключови разходи и ползи за България, СЦИЕ и ЕС при разширяването на съюза биха могли да бъдат обобщени, както следва:

- Стопанските единици *на микроравнище* както от старите, така и от новите членове ще понесат неизбежни *разходи* в процеса на разширяването. Колкото по-ниска е конкурентоспособността на стопанските единици на микроравнище и способността им да се приспособят към новите условия в разширения Единен вътрешен пазар (ЕВП), толкова по-големи са разходите, които те ще понесат.

Неизбежните фирмени разходи в предприединителния период и след разширяването са хетерогенна група и засягат практически фирмите от всички отрасли. Те са вид разходи за приспособяване (*adjustment costs*) и по-конкретно - за фирмено реструктуриране с оглед успешното функциониране в ЕВП и специфичните форми на субсидиране (най-вече по линията на ОССП) в ЕС.

- *Ползите на микроравнище* са свързани с достъпа до разширения ЕВП, но конкретните ползи и факторите, които ги предизвикват, са различни за посочените две групи страни. Например основната полза - нарастващите експортни възможности за фирмите в резултат от разрастването на ЕВП, при

старите членове на ЕС е продиктувана от високото търсене на инвестиционни стоки в новите членове, докато при последните произтича от лесния достъп до общия пазар и високата платежоспособност на западноевропейските потребители.

- *Ползите на макроравнище* както за старите, така и за новите членове на разширения ЕС са свързани с осъществяването на динамичните ефекти на интеграцията, разрастването на ЕВП и зоната на влияние на еврото. Разбира се, разширяването води и до някои специфични ползи за двете посочени групи страни като очакваното задържане на ръста на цените в ЕС-15 и фирменото реструктуриране посредством изнасяне на неизгодните за тях производства в СЦИЕ. Ползите на макроравнище за последните са ефектите на натрупване и алокативните ефекти, както и входящите в страната парични потоци от предприсъединителното финансиране.

- *Разходите* по разширяването на макроравнище за старите членки на ЕС ще бъдат понесени основно от слабоконкурентните сектори и тези със стагниращ износ, които ще пострадат при нарасналата конкуренция на ЕВП. Националните бюджети на ЕС-15 ще загубят част от своите постъпления в резултат от отмяната на тарифните и нетарифните бариери при либерализацията на търговията. Все пак тези загуби са много по-малки от ползите от търговската либерализация и динамичните ефекти, за чието развитие допринася тя в процеса на задълбочаване на европейската икономическа интеграция.

Най-осезаемите разходи на макроравнище за новите членове на ЕС са очакваното повишаване на ценовото равнище и умерена инфлация, разходите по адаптиране на бизнес-средата към практиките на ЕВП и отварянето на националните икономики към голям брой трети страни, възможният спад на реалните доходи или ръст на структурната безработица непосредствено след присъединяването поради шока от включването в този пазар.

- Нарастването на конкуренцията между фирмите на пазара е пряката полза за потребителите от всички страни на разширения ЕС. Увеличаването на техния брой води до увеличаване на асортимента от стоки, а може да доведе и до известно понижаване на цените им.

Преобладаващата част от разходите за новите членове в предприсъединителния период и след разширяването ще донесат ползи в дългосрочен период. Поради тази причина материята за разходите и ползите от разширяването е изключително динамична във времето.

7.X.2004 г.